

Filozofski fakultet u Zagrebu/ Faculty of Humanities and Social Sciences
Sveučilište u Zagrebu/University of Zagreb
Odsjek za filozofiju/Department of Philosophy

Estetika, filozofija umjetnosti i kulture, feminizam:
simpozij u počast Nadeždi Čaćinović

/

Aesthetics, Philosophy of Art and Culture, Feminism:
A Symposium in Honor of Nadežda Čaćinović

29.-30. rujna 2017.

Filozofski fakultet, Ivana Lučića 3, Zagreb [dv. A 101]

PETAK 29. 9. 2017.

09.30 Pozdravna riječ

I. OSOBNOST FILOZOFIJE

10.00 Biljana Kašić (Zadar), Izbori jedne filozofkinje: unutarfilozofijski pomaci i/ili kako misliti feminizam

10.30 Raul Raunić (Zagreb), Javni intelektualci i demokratska politička kultura

11.00 Andrea Zlatar Violić (Zagreb): Etika i estetika: učinci u realitetu/Analiza estetičkih načela/interesa i javnog djelovanja Nadežde Čaćinović]

[pauza]

II. UDESI ESTETIKE

12.00 Miodrag Šuvaković (Beograd), Teorija obrta: od jezičkog do kritičkog obrta u savremenoj estetici

12.30 Tomislav Medak (Zagreb), Estetizacija tehnopolitike

13.00 Tomislav Brlek (Zagreb), Pisano mišljenje: estetika kao πρώτη φιλοσοφία

13.30- Diskusija

[pauza za ručak]

III. UMJETNIČKE IZVEDBE I TEORIJE

15.00 Lev Kreft (Ljubljana), Sve o Janezu Janši/Ime kao Ready-Made/

15.30 Una Bauer (Zagreb), Efemernost plesne umjetnosti: kritičke perspektive

16.00 Leonida Kovač (Zagreb), Rasprizorujuće transverzale

[pauza]

IV. EMPATIJA I MODERNOST

17.00 Ljiljana Filipović (Zagreb), Posuđeni glas

17.30 Tatjana Jukić (Zagreb), Empatija prema žalovanju u ranome Benjaminu

18.00 Borislav Mikulić (Zagreb), Normativni logos vs. 'majčinska' uroda u akademiji/Psihoanaliza u humanistici

18.30- Diskusija

SUBOTA 30. 9. 2017.

V. ASPEKTI TEORIJSKOG FEMINIZMA

10.00 Željka Matijašević (Zagreb), "Političnost" konstrukta ženske emocionalne inteligencije

10.30 Snježana Prijić-Samaržija (Rijeka), Pluralizam s istinom

11.00 Lada Čale Feldman (Zagreb), Nora i filozofi

[pauza]

VI. KNJIGA I KNJIŽEVNO POLJE

12.00 Dario Vuger (Zagreb), Ontologija knjige u doba digitalne estetike

12.30 Dean Duda (Zagreb), Uz Löwenthalovu sociologiju književnosti

13.00 Boris Postnikov (Zagreb), Svjetska književnost: pogled s periferije

14.00 Zaključna rasprava

15.00 Druženje uz ručak

***Estetika, filozofija umjetnosti i kulture, feminizam:
simpozij u počast Nadeždi Čačinovič***

/

***Aesthetics, Philosophy of Art and Culture, Feminism:
A Symposium in Honor of Nadežda Čačinovič***

Sažeci/Abstracts

[01]

Biljana Kašić

/Sveučilište u Zadru/Centar za ženske studije, Zagreb/

Izbori jedne filozofkinje: unutarfilozofijski pomaci i/ili kako misliti feminizam

U izlaganju se analiziraju izbori koje Nadežda Čačinovič radi kada je posrijedi filozofijsko mišljenje i uloga filozofkinja u njemu kao i razlozi koji, sabrani u feminističkom zahtjevu za dekonstrukcijom univerzalnosti spoznaje, nalažu uvide u spolnu/rodnu subjektivnost njezinih misliteljica i ovjeru njihove pozicije. Uloga N. Čačinovič u doprinosu osobitoj genealogiji filozofkinja počevši od Christine de Pizan, Rahel Varnhagen, Hannah Arendt do Geneviève Fraisse, Luce Irigaray i Marthe C. Nussbaum pokazuje ne samo njezinu znalacku vrlinu proniknuća u ono što transhistorijskom gestom na okupu drži feminističko promišljanje bitnim već očuđujuću strast koja pri svakom razotkrivanju ili baštinjenju ideja nužno računa na poveznicu i razlikovnost u artikulaciji, nijansirane izvide i nepredvidive aspekte odgonetanja. Promišljajući i dijalogizirajući s jednakom radoznalošću s onovremenim i ovovremenim suvremenicama ona uporno radi na razgradnji tvrdoglavih patrijarhalnih i eurocentričnih pretpostavki te mizoginih potkrepa filozofijskog „mainstreama“ i kreira argumentacijsku mrežu nužnu za pristup problemima ženske epistemologije, feminističke političke filozofije, estetike i iznuđenim političkim pitanjima o ulozi žena. Svojim djelo(vanje)m pritom ne pokazuje samo koliko je javni čin važan i obvezujući za misliteljice već kako je usprkos trivijalnosti političke zbilje i proklizavanju u olaku redukciju, nužno donositi kompleksne sudove o ljudskom bivanju i spolnim/rodnim odnosima kao i ustrajati na zamišljanju kritičke alternative.

/The Choices of a Female Philosopher: Intra-philosophical Shifts and/or How to Think Feminism

The paper analyses the choices Nadežda Čačinovič makes when it comes to philosophical thinking and the role of women philosophers, as well as the considerations which—assembled in the feminist demand for the deconstruction of universality of thought—require insights into the sex/gender subjectivity of thinkers and a legitimation of their position. The role of N. Čačinovič in contributing to the particular genealogy of women philosophers starting from Christine de Pizan, Rahel Varnhagen, Hannah Arendt to Geneviève Fraisse, Luce Irigaray and Martha C. Nussbaum demonstrates not only the virtue of her learned insight into what binds, through a transhistorical gesture, feminist

thinking together as important, but demonstrates also a defamiliarizing passion that at each revelation or inheritance of an idea necessarily counts on the connection and distinction in articulation, nuanced excursions, and unpredictable aspects of unravelling thought. By contemplating and dialoguing with the same curiosity with contemporaries both in the past and present, she consistently works on dismantling the stubborn patriarchal and Eurocentric assumptions and misogynist substantiations of "mainstream" philosophy to create a network of arguments necessary for accessing the problems of female epistemology, feminist political philosophy, aesthetics and political questions about the role of women. In doing so, she not only shows how much public action is important and necessary for female thinkers, but that, in spite of the trivialities of political reality and slippages into easy reductions, it is crucial to arrive at complex conclusions about human existence and sex/gender relations, as well as to persevere in imagining critical alternatives.

[02]

Raul Raunić

/Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za filozofiju/

Javni intelektualci i demokratska politička kultura

U radu se razmatraju teorijski aspekti djelovanja prof. Čačinović koji nadilaze njezine profesionalne pa i striktno filozofske interese. Riječ je o djelovanjima koja prof. Čačinović čine istaknutom javnom intelektualkom prijeko potrebnom demokratskoj političkoj kulturi.

U prvom dijelu rada analizira se značenje pojma javni intelektualac. Ono podrazumijeva: a) javni angažman u pitanjima zajedničkih ili javnih interesa s pozicije odgovornosti, refleksivne općosti i kritičke svijesti; b) utemeljenost u humanističkim idealima koji s ambicijama kultiviranja uma, univerzalnog poštovanja i njegovanja humaniteta prokazuju okrutnosti svakodnevice, kolektivne obmane te prešućene ili previđene nepravde; c) snagu volje i moralni integritet osobe da ne odstupi pred izravnim pritiscima moći ili većinskog stava.

U drugom dijelu rada razmatra se izvorno Kantova sintagma javne uporabe uma. Ta vrsta djelovanja u našem pluralističkom dobu dobiva i nove slojeve značenja. Javna uporaba uma postaje važnim simboličkim resursom, prije svega javnih intelektualaca, u deliberativnim postupcima demokratske kulture kojima se nastoji obuzdati nadirući populizam.

/Public Intellectuals and Democratic Political Culture

The paper discusses the theoretical aspects of prof. Čačinović's work and activities, which go beyond her professional and even strictly philosophical interests. These activities make prof. Čačinović a prominent public intellectual that is indispensable to democratic political culture.

The first part of the paper analyses the meaning of the concept of the public intellectual, which implies the following: a) public engagement on issues of common or public interest from a position of responsibility, reflective generality and critical consciousness; b) a foundation in humanistic ideals which, with the

ambition of cultivating reason, universal respect and fostering humanity, denounces the cruelties of everyday life, collective deceptions and concealed or overlooked injustices; c) willpower and moral integrity not to give in to direct pressure from power or majority opinion.

In the second part of the paper, the author discusses Kant's notion of the public use of reason. In our pluralistic age, this type of action gains new layers of meaning. The public use of reason becomes an important symbolic resource, primarily of public intellectuals, in deliberative processes of democratic culture that are aimed at restraining the advance of populism.

[03]

Andrea Zlatar Violić

/Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za komparativnu književnost/

Estetika i etika: učinci u realitetu

Rad se bavi odnosima estetike i etike na četiri razine. U prvom dijelu postaviti će se načelne analogije estetike i etike kao tradicionalnih filozofskih disciplina (tema i koncept umjetničke i moralne *vrijednosti*), kao i osnovne primjedbe osporavatelja moguće analogije. U drugome dijelu razmotrit ćemo disciplinu kritike i kritičkog mišljenja kao instrumenta analize umjetničkih djela, dok će treća cjelina biti posvećena specifičnosti književnih tekstova u polju estetsko-etičkih odnosa. Završni dio motiviran je konkretnim teorijskim i praktičnim djelovanjem Nadežde Čačinovič, koji u dominantno racionalno neartikuliran realitet intervenira racionalnošću (argumentacijom).

/Aesthetics and Ethics: Effects on Reality

The paper discusses relationships between aesthetics and ethics on four levels. In the first part, it establishes basic analogies between aesthetics and ethics as traditional philosophical disciplines (the concept of value: aesthetic and moral value) and points out the most common objections to those analogies. In the second and third part, the focus will be on critical theory as an instrument of analyzing works of art, especially in the literary field with its specificities. The final part is inspired by Nadežda Čačinovič's theoretical work and social engagement where her strength is rational argumentation against the dominant non-rational public space discussion.

[04]

Miodrag Šuvaković

/Univerzitet Singidunum u Beogradu/

Teorija obrtâ: od jezičkog do kritičkog obrta u savremenoj estetici

U prilogu je reč o statusu i funkcijama "obrta" u savremenim teorijama umetnosti, kulture i estetici. Tretiraće se pojam "obrta" u konceptualnom i

teorijsko taktičkom smislu. Biće izložen pregled najvažnijih teorijskih obrta (jezički, kulturalni, feministički, medijski, afektivni, politički, kritički itd.). Posebna pažnja će biti posvećena teoretizaciji obrta u filozofskom, estetičkom i kulturalno teorijskom radu dr. Nadežde Čačinović.

/The Theory of 'Turns': from Linguistic to Critical Turn in Contemporary Aesthetics

The paper will deal with the status and functions of 'turns' in contemporary theories of art, culture and aesthetics. The very term 'turn' will be treated in a conceptual and theoretical-tactical sense. An overview of the most important theoretical 'turns' will be presented (linguistic turn, cultural turn, feminist turn, media turn, affective turn, political turn, critical turn, etc.).

Special attention will be given to the theorization of turns in the philosophical, aesthetic, and cultural work of dr. Nadežda Čačinović.

[05]

Tomislav Medak

/Multimedijalni institut MaMa/

Estetizacija tehnopolitike

Walter Benjamin znamenitu kodu o estetizaciji političkog života pod fašizmom u "Umjetničkom djelu u doba njegove mehaničke reprodukcije" uvodi riječima: "Fašizam pokušava da organizira novonastale proletarizirane mase, ne dirajući u vlasničke odnose, čijem uklanjanju one teže. On vidi spas u tome da mase pusti da dođu do svog izraza (ni za živu glavu do svog prava)." Dok je Benjamin sredinom 30-ih tako pisao o propagandizaciji kinoaparata, masovni komunikacijski medij našeg vremena — Internet — od sredine 90-ih naovamo prošao je karijeru od obećanja radikalno-demokratizirajućeg oslobođenja javne komunikacije od terora komercijalnih masovnih medija, političke cenzure i opresije društvenog ćudoređa do stvarnosti masovnog elektroničkog nadzora, erozije političke snage organizirane radne snage i koncentracije ekonomske moći bez presedana. Dok je komunikacijska zajednica internet "siromašnog čovjeka", temeljito restrukturiranje proizvodnih odnosa internet je vladajuće klase. Benjaminovska matrica izmještenog djelatnog prostora prepuštenog masama — izraz namjesto promjena vlasničkih odnosa — izgleda da je ponovno na djelu. Polazeći od strukture komunikacijskog monopolnog kapitalizma i novih oblika tehnološkog autoritarizma s liberalnim licem analizirat ću mehanizme izmještanja u kojima proletarizirane mase, danas u svom posve izmijenjenom sastavu, nalaze izraz vlastite pozicije u restrukturiranju globalnih društvenih odnosa. I politička kultura nove desnice i liberalna identitetska politika na različite načine dio su tog prostora izmještenog djelovanja. Završno je pitanje politizacije te estetike i njenog aparata, pitanje na koje zacijelo neću ponuditi dostatan odgovor.

/The Aestheticization of Technopolitics

Walter Benjamin's famous coda on the aestheticization of political life under fascism in "The Artwork in the Age of its Mechanical Reproduction" is introduced

by these famous sentences: "Fascism attempts to organize the newly created proletarian masses without affecting the property structure which the masses strive to eliminate. Fascism sees its salvation in giving these masses not their right, but instead a chance to express themselves." While Benjamin was in the 1930s writing on the propagandization of the cinematic apparatus, the mass medium of our age—the Internet—has since the mid-1990s gone from a promise of a radical democratization of public communication and its unfettering from the terror of commercial mass media, political censorship and oppressive social norms, to a reality of blanket electronic surveillance, erosion of political might of organized labor, and unprecedented concentration of economic power. While the communicative community is the poor man's Internet, the sweeping restructuring of relations of production is the ruling class's Internet. The Benjaminian matrix of a displaced space of agency given to the masses—expression instead of change of property relations—is here seemingly again at work. Starting from the structure of communication monopoly capitalism and the new forms of technological authoritarianism with a liberal face, I will analyze the mechanisms of displacement which give the proletarian masses, composed very differently today, ways to express their own position in the restructuring of global social relations. Both the political culture of the alt-right/light and the liberal identity politics are, in their own specific ways, part of that space of displaced agency. This obviously has to conclude with the question of politicization of aesthetics and its apparatus, a question I will most certainly not be able to answer fully.

[06]

Tomislav Brlek

/Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za komparativnu književnost/

Pisano mišljenje: estetika kao *πρώτη φιλοσοφία*

Shvaćena radikalno – to jest, sukladno temeljnim formulacijama Kanta i rane njemačke romantike – estetika nije ni posebna znanost o umjetnosti, ni filozofijska disciplina, nego otvoreno područje mogućnosti u kojem se neprestano heuristički određuju, izvode i osporavaju sami metodološki postupci određivanja, izvođenja i osporavanja. Prema Lyotardovu čitanju Treće kritike, *modus aestheticus* je konstitutivan za čitav projekt kritičke filozofije kao čisto reflektivni način mišljenja koji, budući da je lišen teleološke funkcije, ne može niti slijediti zadani program istraživanja niti se služiti unaprijed određenim hermeneutičkim konceptima. Takva perspektiva omogućuje da umjetnost i politika, umjesto da ih se, kao što je uvriježeno, razumije kao antitetičke kategorije, budu sagledane unutar zajedničkog horizonta uvjeta mogućnosti, zbog čega se upravo estetska problematika ispostavlja ključnom za svako moderno promišljanje politike, od Adorna i Rancièrea do Agambena i Derride. Suprotno shvaćanju na normativnim tumačenjima utemeljenih dominantnih metodologija, umjetnost je inherentno politička po tome što svaki *Wahrheitsgehalt* trajno održava neostvarenim – i stoga otvorenim za nove uporabe.

/Writ of Thinking: Aesthetics as πρώτη φιλοσοφία

Conceived radically—i.e., in accordance with the fundamental formulations of Kant and early German Romanticism—aesthetics is neither a discrete study of art, nor a philosophical discipline but an open area of possibility in which the very methodological procedures of determination, inference, and contestation are themselves constantly heuristically determined, inferred, and contested. According to Lyotard's reading of the Third Critique, *modus aestheticus* is constitutive of the entire project of critical philosophy by being a reflexive manner of thinking, which, divested as it is of any teleological function, can follow no preset research programme, nor use any prescribed hermeneutic concepts. Instead of positing them as antithetical categories, this perspective enables art and politics to be thought within a shared horizon of conditions of possibility, which is why all modern thinking of the political, from Adorno and Rancière to Agamben and Derrida, turns out to be underwritten by aesthetic problems. In contradistinction to what is proposed by dominant methodologies predicated upon normative interpretations, art is inherently political due to the fact that no *Wahrheitsgehalt* can ever become actual in it – but always remains available for new uses.

[07]

Lev Kreft

/Sveučilište u Ljubljani, Filozofski fakultet/

Sve o Janezu Janši

U ovom tekstu, uz uvođenje u umjetnički projekt „Janez Janša, Janez Janša i Janez Janša“ pažnju usmjeravam na dvije najzanimljivije teme koje je taj projekat lansirao: ime i osobni dokumenti kao ready-made; i pojašnjenje tjeskobe, nelagode i otpora ovom projektu od strane alternativne kulture/artivističkog svijeta umjetnosti.

Emil Hrvatin, Davide Grassi i Žiga Kariž su 2007. godine promijenili svoja imena u Janez Janša, Janez Janša i Janez Janša. Žiga Kariž je 2009. godine ponovno promijenio ime iz Janez Janša u Žiga Kariž. Kad je došlo do tih promjena, najpoznatiji i najjavniji od pet ranije postojećih Janeza Janša na slovenskom popisu stanovništva bio je Janez Janša—predsjednik vlade od 2004. do 2008., veteran političkih bitaka iz osamdesetih godina prošlog vijeka i rata za nezavisnost Slovenije, te predsjednik desničarske Slovenske demokratske stranke (SDS). U trenutku kada su uzeli to ime predsjednik Janez Janša zauzimao je mjesto političkog neprijatelja alternativne kulture i njezinog artivističkog angažmana. Ali tri novorođena Janeza Janše obznanili su da je njihova promjena imena intimna odluka, a ne politički stav ili čak čin aktivizma. Ono što je iz toga proizašlo, njihove su osobne i zajedničke umjetničke karijere pod novim imenima. Najzanimljiviji dio zajedničkih projekata jest upotreba imena kao ready-madea: *Name Readymade*, *Signature* i *All About Us*. Prvim su projektom (2008.) njihovi važeći osobni dokumenti pretvoreni u umjetnička djela. Drugim projektom (2010.) izloženi su njihovi potpisi koje je portretirao drugi umjetnik, dok su ih sva trojica autorizirala, čime su se dotakli Derridaove dekonstrukcije

identiteta i identifikacije. Treći i najnoviji (2016.) predstavlja njihove osobne iskaznice sastavljene od njihovih personaliziranih kreditnih i debitnih kartica. U sva tri projekta radi se o identitetu, o sredstvima identifikacije, i o isticanju metafizike i fetišizma osobnih dokumenata kao posebne vrste običnih stvari.

/All about Janez Janša

In this text, while introducing the »Janez Janša, Janez Janša, and Janez Janša« art project, I will concentrate on two of the most interesting topics this project triggered: name and personal documents as readymades; and an explanation of alternative culture's/artist artworld's anxiety, discomfort, and aversion to this project.

In 2007, Emil Hrvatin, Davide Grassi and Žiga Kariž changed their names to Janez Janša, Janez Janša, and Janez Janša. In 2009, Žiga Kariž changed his name again, from Janez Janša back to Žiga Kariž. When this change occurred, the best known and most prominent of the five previous Janez Janšas in the Slovenian census was Janez Janša—the head of government from 2004 to 2008, a veteran of political struggles in the 1980s and of the ten-day war for Slovenian independence, and the president of the right-wing Slovenian Democratic Party (SDS). At the time when they took (t)his name, president Janez Janša figured as the political enemy of alternative culture and its activist commitment. But the three newborn Janez Janšas announced that their change of names is an intimate decision and not a public statement, or even an act of activism. What followed were their individual and collective artistic careers under the new names. The most interesting part of their collective projects is their use of names as readymades: *Name Readymade*, *Signature*, and *All about Us*. The first one (2008) turned their valid personal documents into works of art. The second one (2010) exhibited their signatures designed by another artist and authorized by all three Janšas, thus invoking Derrida's deconstruction of identity and identification. The third, most recent one (2016), presented their identity cards made from their personalized credit and debit cards. All three deal with identity, means of identification, and exposing the metaphysics and fetishism of personal documents as a special kind of “ordinary thing”.

[08]

Una Bauer

/Akademija dramskih umjetnosti, Odsjek dramaturgije/

Efemernost (plesne) izvedbe: kritičke perspektive

U jednom od općih mjesta studija izvedbe, o “jedinom životu izvedbe” u “manijakalno nabijenoj sadašnjosti”, Peggy Phelan poetizira i romantizira jedinstvenost i neponovljivost izvedbe koja je uvijek već u nestajanju. Brojni su teoretičari i kritičari, poput Richarda Schechnera, Herberta Blaua, Laurence Louppe, Andréa Lepeckog, Adriana Heathfielda, Marcie B. Siegel, fascinirani neuhvatljivošću i nestajanjem izvedbe uopće, a osobito plesa te su je afirmirali kao ključno mjesto jedinstvenosti plesnih i izvedbenih praksi. Kritički glasovi, poput onog Rebecce Schneider ili Philipa Auslandera, ubrzo su ukazali na brojne paradokse vezane uz fiksaciju na *uživost* i prolaznost izvedbenih umjetnosti, kao

i njenu tendenciju da, sebi uprkos, afirmira i petrificira statičnost arhiva u zapadnoj kulturi. Međutim, budući da tematiziranje “nestajanja” izvedbe nudi snažne afektivne benefite, smatram da upravo u tome treba tražiti razloge popularnosti te teme. Ključno mjesto teze o efemernosti izvedbe zapravo je kako se od nje ugodno osjećam(o/ju). (Plesna) izvedba mišljena kao ono uvijek-u-nestajanju, gotovo da garantira gorkoslatku ugodu melankoličnih i nostalgčnih osjećaja, ali u tom je pak procesu njena (afektivna i materijalna) sadašnjost i budućnost znatno reducirana.

/The Ephemerality of (Dance) Performance: Critical Perspectives

In a canonical articulation in the field of Performance Studies, the one about the “performance's only life” being in the “maniacally charged present”, Peggy Phelan romanticizes uniqueness and un-repeatability of performance, which she perceives as always already disappearing. Numerous scholars such as Richard Schechner, Herbert Blau, Laurence Louppe, Andréa Lepecki, Adrian Heathfield, and Marcia B. Siegel have been fascinated by the ephemerality and elusiveness of performance in general, and dance especially, and affirmed it as a crucial characteristic of the uniqueness of dance and performative practices. Critical voices, such as those of Rebecca Schneider and Philip Auslander, soon warned of numerous paradoxes related to the fixation on liveness and ephemerality of performance, as well as its tendency to affirm a particular petrified understanding of archives in Western culture. However, I argue that the thematization of performance's disappearance owes its popularity to the fact that it offers strong affective benefits. The key moment of the ephemerality thesis is really that it makes some of us/them feel good. Performance conceived as always-already-disappearing almost guarantees the bittersweet pleasure of melancholia and nostalgia. Its affective and material present and future are, however, significantly reduced in this process.

[09]

Leonida Kovač

/Akademija likovnih umjetnosti, Katedra za teoriju umjetnosti/

Rasprizorujuće transverzale

Izlaganje predstavlja segment istraživanja radnog naslova *Povijest kao tema suvremene umjetnosti* koje se usredotočuje na postupke kojima pojedina djela suvremene umjetnosti potkapaju hegemonijske diskurse, uključujući i diskurs akademske discipline povijesti umjetnosti i umjetničke kritike.

Oslanjajući se na Benjaminov pojam slike, artikuliran u njegovim tezama *O pojmu povijesti*, Deleuzeovu elaboraciju nekronološkog vremena te na tvrdnju Mieke Bal prema kojoj je sjećanje posebna vrsta fokalizacije, “čin ‘viđenja’ prošlosti, ali kao čin smješten u sadašnjost sjećanja”, uvodim pojam *rasprizorenja*. Rasprizorenje je shvaćeno kao proces performativno suprotan poslikovljenju ili reprezentaciji, no odnos rasprizorenja i poslikovljenja nije odnos međusobnog isključivanja. Štoviše, oni se događaju istodobno. Rasprizorenje odbacuje mogućnost

nedvosmislene identifikacije vidljivog prizora: u postupku rasprizorenja događa se uranjanje u zazorno koje nije ni subjekt ni objekt.

Da bih oprimjerila djelatnu silu rasprizorujućih transverzala koje dovode u odnos fenomene koji na prvi pogled nemaju međusobne veze, kao i međusobno udaljene prostore i vremena, ponudit ću čitanje radova dvoje suvremenih umjetnika, Dorothy Cross i Mrđana Bajića, koji artikuliraju pitanja kompleksnih odnosa pojmova slike, vremena, tijela i materijalnosti medija.

/Disenacting Transversals

The paper presents a segment of my research under the working title *History as a Topic of Contemporary Art*, which focuses on the procedures by which certain contemporary art practices undermine hegemonic discourses, including the discourse of art history and art criticism as an academic discipline. Relying on Benjamin's concept of image as articulated in his theses on the concept of history, Deleuze's elaboration of non-chronological time, and Mieke Bal's understanding of memory as a special kind of focalization, an "act of 'vision' of the past, but as an act, situated in the present of a memory", I introduce the concept of *disenactment*. *Disenactment* is understood as a process performatively opposite to imaging or representation, but imaging and *disenactment* are not mutually exclusive. Indeed, they occur simultaneously. *Disenactment* does away with the possibility to unambiguously identify the visible scene: in the process of *disenactment* an immersion into the uncanny that is neither subject nor object occurs. To exemplify the agency of the *disenacting transversals* that relate seemingly unrelated phenomena, as well as remote spaces and times, I will offer my reading of works by two contemporary artists, Dorothy Cross and Mrđan Bajić, which articulate in very different ways the problem of complex relations between the notions of image, time, body and materiality of medium.

[10]

Ljiljana Filipović

/Književnica i filozofkinja, Zagreb/suradnica Odsjeka za filozofiju/

Posuđeni glas

Tema ogleđa je autoritet izgovorene riječi u Shakespearovu djelu i njezin odnos prema nesvjesnom. Upustite li se u druženje sa Shakespeareom, ulazite u najmračnije prostore ljudskog uma. Nije da bi se baš moglo reći da su Shakespearovi likovi sretni. Ili ih poubija ili ih, ako je rapoložen, poženi. Što tu uopće može očekivati neki ženski lik? Krote ga, šalju u samostan, u ludilo, u smrt, često samoubojstvom... Nije da se ikome sluša što govore. Osim kad pokažu da imaju znanja koja nadmašuju sva ostala. Čarobnjaštvo, manipulacija moći, kao i izdaja pod krinkom brige za veće dobro, i dr., pripremali su susret s psihoanalitičkom racionalizacijom. Ponešto je i razjasnila, ali malo toga promijenila u razdoblju, koje čitatelji i gledatelji vole nazivati suvremenim. Shakespeare ne oprašta svojim likovima. Dočekuje ih vješticama. Ide za njima kletvama, progoni ih duhovima i prikazama. Nesmiljeno kažnjava i gledatelja.

Dodjeljuje moć pravde utvarama. Strahu od nadnaravnog. Posuđuje svoj glas prikazama savjesti. Onima koji čitaju nesvjesne želje. Čije je znanje veće od smrtnoga.

/The Borrowed Voice

The essay discusses the authority of the spoken word in Shakespeare's work and its relation towards the unconscious. If you get involved with Shakespeare, you enter the darkest spaces of the human mind. It could not exactly be said that Shakespeare's characters are happy. Either he murders them or, if he is in a good mood, forces them into marriage. What is a female character to even expect here? She is tamed, sent to a monastery, driven into insanity, or death, very often by suicide... Nobody really cares what she talks about. Unless she shows that she has knowledge beyond all other. Witchcraft, manipulation of power, as well as betrayal under the guise of concern for the greater good, etc., prepared a meeting with psychoanalytic rationalization. Which helped to clarify a few things, but did not change much in the era which readers and spectators like to call modernity. Shakespeare does not forgive his characters. He greets them with witches, follows them with curses, haunts them with ghosts and apparitions. Thus, he also mercilessly punishes his audience. He assigns the power of justice to phantasms. To the fear of the uncanny. He lends his voice to the specters of conscience. To the ones who read unconscious desires. To those who *have more in them than mortal knowledge*.

[11]

Tatjana Jukić

/Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za anglistiku/

Empatija prema žalovanju u ranome Benjaminu

U ranome eseju "Život studenata" iz 1915. godine Walter Benjamin suprotstavlja empatiji (*Einfühlung*) kritičniji pristup političkome životu u modernitetu. Empatija ne bi bila angažman primjeren modernitetu; Ilit Ferber (2013) upućuje na taj detalj u svojoj knjizi o Benjaminu. U svome izlaganju polazim od hipoteze da angažman kakav Benjamin suprotstavlja empatiji odgovara intelektualnoj situaciji koju će Benjamin nešto kasnije pridružiti žalovanju, u *Porijeklu njemačke žalobne igre*, što bi značilo da je empatija u podlozi Benjaminova argumenta o žalovanju kao semiozi presudnoj za modernitet. Iz toga proizlazi da žalovanje za ranoga Benjaminu, čak i kad isključuje empatiju, sudjeluje u istoj strukturi subjektivnosti, pa tako empatija i žalovanje, pokazuje se, osiguravaju i pothranjuju isti moderni subjekt. Na kraju, razmotrit ću kako taj subjekt, a s njim i Benjamin, ovisi o rekonstrukciji i normalizaciji melankolije i sućuti.

/A Reassessment of Empathy in Benjamin's "The Life of Students"

In "The Life of Students" (1915), Walter Benjamin excludes empathy from a critical engagement which he perceives to be adequate to life in modernity; Ilit Ferber points to this exclusion in her book on early Benjamin (2013). I argue that the engagement Benjamin expounds in this essay, at the expense of empathy, is comparable to his ideation of mourning in *The Origin of the German Mourning*

Play, so that an elimination of empathy precedes the operation whereby mourning is articulated into a semiosis definitive to modernity. I further argue that mourning therefore, even as it cancels empathy, entails the same structure of subjectivity, so that mourning and empathy mobilize in fact the same modern subject. In conclusion, I propose to address how Benjamin's modern subject is sustained around the interventions into melancholia and sympathy.

[12]

Borislav Mikulić

/Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za filozofiju/

Normativna racionalnost vs. 'majčinska' uroda u akademiji/Psihoanaliza u humanistici/

Prilog preispituje novije tvrdnje nekih stručnjaka (npr. C. Yates) da poučavanje psihoanalize u akademskom kontekstu humanističkih i društvenih znanosti ima autorefleksivni karakter, omekšava rigidni akademizam te humanizira osobne odnose nastavnika i studenata: poučavanje psihoanalize pruža studentima ugodnu "majčinsku" okolinu, osposobljava ih za traženje puteva mišljenja s onu stranu "normativnih oblika logosa" i za samostalno iskušavanje drugačijih modusa identiteta od vladajućeg koncepta sopstva i subjektivnosti. Time studij psihoanalize stavlja akademsku okolinu u oštru suprotnost s dominantnim načelima korisnosti, tržišne kompeticije i komercijalne vrijednosti sveučilišnih studija.

Različito od takve konfrontacije između navodno maskulinog, normativnog logosa i nove, navodno feminine osjećajnosti u sveučilišnoj okolini, rad na primjeru filozofije argumentira za unutrašnji odnos psihoanalize i humanistike koji izbjegava normativne modele njihova uzajamnog znanstvenog opredmećivanja i diskurzivne patronizacije. Analogno Freudovoj "filozofikaciji" psihoanalize pod imenom *metapsihologije*, neopredmećujuća primjena psihoanalize na filozofiju mogla bi se zamisliti kao psihoanalitički informirano "samoćitanje" vlastitog diskursa filozofije *unutar* priznatih modusa racionalnosti, a *ne* nužno *izvan* njih. Njegov cilj nije preokretanje ranih i još uvijek istrajavajućih kritika psihoanalize kod filozofa poput Wittgensteina ili Poppera u psihoanalitičko preispitivanje pojedinih filozofema, doktrinâ ili filozofskih osoba, kako je uvriježeno i među psihoanalitičarima i samim filozofima (npr. L. Feuer, S. Žižek). Cilj je više da se iznutra—iz autorefleksivne naravi samog mišljenja—razvije sposobnost filozofije za genetičku autoanalizu bez napuštanja praksâ racionalnosti poput spoznaje, komunikacije i načela istinitosti što odlikuju teorijski rad i javni angažman Nadežde Čačinovič. Takvo psihoanalitičko samoćitanje filozofije pokušat ću egzemplificirati na nekoliko odabranih slučajeva motiva *iskrenosti* (ili "subjektivne istinitosti"), koji se javlja uz emblematske figure arhajske indijske, klasične grčke te suvremene filozofije kao što su Satyakāma, Sokrat i Wittgenstein.

/Normative Rationality vs. 'Motherly Comfort' in Academia/Psychoanalysis in the Humanities/

The paper scrutinizes the claim, recently raised by some scholars (e.g. C. Yates), that teaching psychoanalysis in the academic context of the humanities and social sciences is in character self-reflective, 'softens' rigid academicism, and humanizes personal relations between professors and students: teaching psychoanalysis provides a "maternal" or "holding" environment enabling students to search for ways of thinking *beyond* normative forms of logos and to individually try out other modes of personal identity than the prevailing concepts of Self and subjectivity. The study of psychoanalysis thus puts the whole academic environment in sharp contrast to currently dominant principles of usefulness, market competition, and commercial value of higher education.

As opposed to such a confrontation between the allegedly masculine, normative logos and the new, allegedly feminine sensitivity in higher education, the paper argues—taking philosophy as an example—for a rapport between psychoanalysis and the humanities that could avoid normative models of their mutual scientific objectification or discursive patronizing. Similar to Freud's 'philosophication' of psychoanalysis under the label of 'meta-psychology', a non-objectifying application of psychoanalysis to philosophy could be imagined as a psychoanalytically informed self-reading of philosophy's own discourse *within*—and *not* necessarily *beyond*—the acknowledged modes of rationality, such as cognition, communication, and commitment to truth. Its primary aim is not to reverse the early and still persistent critiques of psychoanalysis by philosophers like Wittgenstein or Popper into a psychoanalytical scrutinization of individual philosophical ideas, doctrines or personae, as has often been the case in the psychoanalytic approach to philosophy (e.g. L. Feuer, S. Žižek). Rather, its goal is to equip philosophy—from within the self-reflexive nature of thought—for a genetic self-analysis within the standard practices of rationality such as cognition, communication, and truth commitment, all of which distinguish the theoretical work and the public engagement by Nadežda Čaćinović. I will exemplify this idea of philosophy's psychoanalytic self-reading through examination of a few instances of the motif of sincerity (or 'subjective truthfulness'), recurring in emblematic figures from the archaic Indian, classical Greek, and contemporary philosophies like Satyakāma, Socrates, and Wittgenstein.

[13]

Željka Matijašević

/Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za komparativnu književnost/

"Političnost" konstrukta ženske emocionalne inteligencije

U svojem izlaganju analizirat ću stereotip naglašene emocionalne inteligencije u žena, te ću pokušati ukazati na izrazite političke implikacije navedenog konstrukta u smislu u kojem je, naizgled pohvalna, emocionalna inteligencija usko povezana sa ženskom podređenošću. Pri tome ću se osloniti na utjecajna djela filozofkinja Elizabeth Spellman, Alison Jaggar i Megan Boler. Emocije su,

kroz prizmu feminističkog socijalnog konstruktivizma "politične" na nekoliko načina: ponajprije, patrijarhalnim sagledavanjem žene kao prirodne hraniteljice i skrbnice, ili kao spola koji je pretjerano emotivan.

Nadalje, E. Spellman u eseju "Anger and Insubordination" (1989) govori o zabrani ženama da iskazuju ljutnju ili gnjev zbog nepravde, prekršaja ili nasilja.

A. Jaggar u djelu *Feminist politics and human nature* (1983) razmatra "emocionalnu hegemoniju" i "emocionalnu subverziju", te analizira "odmetničke emocije", odnosno emocije koje su povijesno bile zabranjivane ženama, ali koje, kada se iskažu, ženama daju pobunjeničku moć.

/The "Political" in the Construct of Female Emotional Intelligence

In my paper I will analyze the stereotype of higher emotional intelligence in women, and endeavor to point out the political implications of this construct in the sense in which emotional intelligence, allegedly commendable, is closely related to female subordination. In this respect, I will refer to the influential works by the philosophers Elizabeth Spellman, Alison Jaggar and Megan Boler. From the perspective of feminist social constructivism, emotions are "political" in several ways: most notably through the patriarchal view of women as natural nurturers and caregivers, or as an overly emotional gender.

Furthermore, in her essay "Anger and Insubordination" (1989), E. Spellman speaks of the prohibition for women to express their anger or rage provoked by injustice, offense, or violence. A. Jaggar in her work *Feminist Politics and Human Nature* (1983) considers "emotional hegemony" and "emotional subversion", and analyzes "renegade emotions", i.e. those emotions which have throughout history been forbidden to women but which, once expressed, give them rebellious power.

[14]

Snježana Prijić-Samaržija

/Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet/

Pluralizam s istinom

Iako se Nadežda Čačinović nikada nije eksplicitno bavila epistemologijom pa ni feminističkom, u svojim je ogledima feminizam uvodila i u područje teorija znanja. Zauzela je pritom stav koji i danas izaziva prijepore, ali stav s kojim se u potpunosti slažem. Čačinović prihvaća stav o socijalnoj konstruiranosti intelektualnih tvorevina (vjerovanja, teorija, sudova, odluka i sl.), ali ne odustaje od istine. Socijalna konstrukcija je za nju način ili put traganja za istinom. Bez fundamentalne i univerzalne istine, nema niti pogreški koje se mogu otkloniti, nema vjerovanja, suda ili teorije koji može biti (intelektulano) bolji. Da bih elaborirala ovaj, naizgled usputni i svakidašnji, stav Čačinović, kontekstulizirat ću ga unutar suvremenih epistemoloških stavova. Cilj mi je pokazati njegovu upravo nesvakidašnju snagu i potencijal.

Rasprave u feminističkoj epistemogiji općenito najavile su bitan zaokret koji se naknadno dogodio u tzv. tradicionalnoj epistemologiji. Prvo, unutar feminističke epistemologije jasno i nedvosmisleno je postavljena teza o socijalnom utjecaju na

formiranje i revidiranje vjerovanja ili tzv. socijalni konstruktivizam. Drugo, kako je spoznaja vezana uz društveni utjecaj, pa i političko i moć kao takvu, nužno je otvoreno pitanje etičnosti u epistemičkim praksama. Međutim, kao i feministička epistemologija općenito tako ni ovaj zaokret nije prošao bez otpora. Neki su filozofi koji pripadaju tzv. standardnom analitičkom pristupu tvrdili da prihvaćanje i istraživanje socijalne konstruiranosti vjerovanja nije 'prava' epistemologija, posebice jer u pitanje dovodi epistemičku kvalitetu vjerovanja svodeći je na političku ili etičku. Istodobno, njihovi oponenti, postmodernisti i zagovornici socijalne konstrukcije, upravo i jesu proklamirali smrt epistemologije opovrgavajući istinu i objektivnu validnost vjerovanja. Između ovog analitičkog tradicionalizma i postmodernističkog redukcionizma upravo je stav Nadežde Čačinović gotovo proročki najavio mogućnost i snagu kompromisa – pluralizam koji ne isključuje istinu, razloge i univerzalne standarde racionalnosti.

/Both Pluralism and Truth

Although Nadežda Čačinović never explicitly dealt with epistemology, not even feminist epistemology, in her essays she introduced feminism to theories of knowledge, too. In doing so, she took a stand which still stirs up controversy, but a stand that I can entirely agree with. Čačinović accepts the view that intellectual phenomena (beliefs, theories, judgments, decisions, etc.) are constructed socially but does not give up her commitment to truth. Social construction is her method of seeking truth. Without fundamental and universal truth there are neither mistakes that can be remedied, nor beliefs, judgments or theories that can be (intellectually) improved. To elaborate this seemingly intuitive and ancillary stance of Čačinović, I will contextualize it within contemporary epistemological research. My goal is to demonstrate its unexpected strength and potential.

Discussions in feminist epistemology announced a significant shift that subsequently occurred in what is perceived as traditional epistemology. Firstly, feminist epistemology clearly and unambiguously postulated the social situatedness of beliefs, a stance better known as social constructivism. Secondly, as beliefs are influenced by society, and therefore by the political and by power as such, it is necessary to discuss the issue of ethics in epistemic practices. Much like feminist epistemology in general, this shift has met its share of criticism. Some philosophers belonging to the standard analytical approach claimed that accepting and studying the social construction of beliefs cannot be a "real" epistemological concern because it jeopardizes the epistemic quality of beliefs by reducing them to the political or the ethical. At the same time their opponents, postmodernists and advocates of social construction, did indeed proclaim the death of epistemology by denying truth and the objective validity of beliefs. Between this analytical traditionalism and postmodernist reductionism, Nadežda Čačinović's position almost prophetically announced the feasibility and fruitfulness of compromise – a pluralism that does not exclude truth, reasoning and universal standards of rationality.

[15]

Lada Čale Feldman

/Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za komparativnu književnost/

Nora i filozofi

U počast radu filozofkinje Nadežde Čačinovič – ne samo njezinim estetičkim razmatranjima nego i čitanjima književnih klasika “u ženskom ključu”, kao i njezinoj brizi oko prezentacije ženskog filozofskog autorstva – ovo će se izlaganje posvetiti Ibsenovoj *Lutkinjoj kući*, još uvijek prijepornoj, a opet i ustrajno dozivanoj književnoj ovjeri modernog feminizma. Usporedo s tom upitnom, dvosmjernom estetičko-političkom legitimacijom dade se pratiti i sudbina drame u kontekstu inih, epistemoloških, egzistencijalnih i moralnih filozofskih pitanja, bilo da se ona javljaju kao aspekt nasljeđa koje je u dramu već ugrađeno – primjerice, Platonova, Hegelova i Kierkegaardova – ili kao aspekt koji se u drami naknadno prepoznaje i prisvaja, kao u komentarima Lou Andreas Salomé, Sylviane Agacinski i Stanleya Cavella, a onda i recentnih tumača Norina statusa u filozofiji poput Toril Moi, Davida Rudruma ili Leonarda Lisija.

Nakon što se pozabavim problemom selektivne obazrivosti prema elementima Ibsenova teksta – primjerice, prema referencama na materijalne okolnosti Norina završnog odlaska – koja katkad sužuje vidik filozofskome zrenju, ispitat ću zašto drama budi skepsu u marksističko-feminističkim redovima (usp. Ahmad, 1990; Stenport, 2006). Komad je moguće od te skepse obraniti, ali ne toliko pozivanjem na njegove prijašnje svjetlije marksističke trenutke (primjerice u kineskoj recepciji), koliko na radikalnu reviziju hetero-uma i utopijsku spregu estetike i politike što ih je svojedobno ponudila francuska filozofkinja Monique Wittig (2010), čija se razmatranja – posve inače nevezana uz Ibsena – ovdje nude kao začudni korektiv u odnosu na neutralizaciju feminističkih tonova u dobrom dijelu filozofskih diskusija Ibsenova najkontroverznijeg djela.

/Nora and the Philosophers

In honor of Nadežda Čačinovič, a philosopher whose work ranges from aesthetics as a discipline to the reading of literary classics “from a female perspective” and the particular concern given to presenting female philosophical authorship, this paper will be devoted to Ibsen’s *A Doll House*, a still contested and yet regularly invoked literary verification of modern feminism. In parallel to this questionable, wavering aesthetic-political legitimation, the play had received a fair share of other, epistemological, existential, and moral philosophical framings, relying either on the philosophical legacy the play supposedly incorporated—as is the case with Plato, Hegel or Kierkegaard—or on aspects of the play recognized and appropriated later, as in the commentaries by Lou Andreas Salomé, Sylviane Agacinski or Stanley Cavell, followed by contributions from more recent interpreters of Nora’s status in philosophy, such as Toril Moi, David Rudrum or Leonardo Lisi.

After pointing out the problem of selectiveness in emphasizing the philosophical issues of the play—especially when it comes to the material conditions of Nora’s final departure—I will address the reasons for which Marxist-feminist critics view its emancipatory potential with skepticism (cf. Ahmad 1990; Stenport

2006). It is perhaps possible to defend the play from such suspicion, but not by referring to its earlier reception—for instance, in China—but rather to the radical revision of the “straight mind” and the utopian interconnectedness between aesthetics and politics suggested by French theorist Monique Wittig (2010), whose thinking—unrelated to any interest for Ibsen in particular—will here be offered as a somewhat peculiar corrective to the neutralization of feminist concerns in a large part of philosophical discussions about this, the most controversial of all Ibsen’s plays.

[16]

Dario Vuger

/Doktorant u Odsjeku za filozofiju/suradnik Centra za vizualne studije/

Ontologija knjige u doba digitalne estetike

U ovome radu autor će iznijeti nekoliko teza o statusu koji zauzima knjiga sa nadolaskom novih tehnologija, digitalnog svijeta umreženog u tendenciji dostizanja singularnosti. Onkraj statusa knjige valja pitati kakav je njen povijesni status te kakav se zaokret događa spram nje i njenih praksi u pogledu uloge koju povijesno zauzimaju knjiga, čitanje i pisanje u intelektualnom razvitku, razvitku humanizma i prosvjetiteljskih ideja prošlih stoljeća. Doba estetike – pa tako i doba digitalne estetike čije razlikovanje dostoji filozofima postmoderne – doba je politički motivirane simulacije svijeta putem kodiranih tehnologija tzv. udaljavanja, činjenice poznate još od prvih teoretičara društva spektakla. Je li se knjiga udaljila u predodžbu te koja je njena uloga na internetu, kao znaka ili kao potencije, ostaje nam razriješiti uvodom u bit knjige u vremenu informacijskih ratova čiju mizanscenu čini estetika digitalnog svijeta, svijeta učitavanja knjiga naspram njihova čitanja. Jasno je, dakle, kako je posrijedi pomak u osjetilnom poretku, u samim formama naših moći recepcije, što je signal novoj kritičkoj apologetici riječi.

/Ontology of the Book in the Age of Digital Aesthetics

In this paper the author will provide several theses on the status of the book in the age of new technologies and a digital world connected in its tendency towards singularity. Beyond the general status of the book we are obliged to ask what its historical status is, and what changes are occurring to the book and its practices in view of the role that the book, reading, and writing historically occupied in the intellectual development of man, the development of humanism, and the enlightenment ideas of past centuries. The age of aesthetics, together with digital aesthetics, is the age of politically motivated simulation of the world through coded technologies of distancing, or the so-called pulling-back-into-representation, the fact known event to the first theorists of the society of the spectacle. Is the book pulled back into mere representation, what is its role on the Internet, as a sign or a potential? These are the questions that require discussion through an introduction to the essence of the book in the age of information wars whose background is formed by the aesthetics of the digital world, the world of loading books as opposed to reading them. It is evident that what is upon us is a shift in the order of the sensible, in our powers of reception themselves, which points to a new critical apology of the written word.

[17]

Boris Postnikov

/Publicist, doktorant u Odsjeku za komparativnu književnost/

Svjetska književnost: pogled s periferije

Izlaganje je posvećeno kontekstu, teorijskim varijacijama i konzekvencama tzv. transnacionalnog obrata u proučavanju književnosti na prijelomu 20. i 21. stoljeća. Započinjemo dvama ranim naznakama koncepta "svjetske književnosti" – onom J. W. Goethea u J. P. Eckermannovim "Razgovorima s Goetheom" i onom K. Marxa i F. Engelsa u "Komunističkom manifestu" – koje postavljaju osnovne koordinate kasnijih istraživanja. Zamisao "svjetske književnosti" potom se određuje u razlici spram bliskih paradigmi: transnacionalne, postnacionalne i komparativne književnosti. Daje se presjek ključnih teorijskih pozicija u suvremenom proučavanju svjetske književnosti kroz prikaz njezine trostruke definicije kod Davida Damroscha, njezinih metodoloških implikacija kod Franca Morettija i koncepcije "internacionalnog književnog polja" kod Pascale Casanove. U završnom dijelu izlaganja koncept svjetske književnosti problematizira se iz perspektive svjetske književne periferije.

/World Literature: A View from the Periphery

The paper provides an overview of the context, theoretical variations and consequences of the 'transnational turn' in literary studies at the end of the 20th and the beginning of the 21st century. We begin by presenting two early notions of 'world literature' – one by J. W. Goethe in J. P. Eckermann's 'Conversations with Goethe' and the other by K. Marx and F. Engels in 'The Communist Manifesto' – which lay down the basic coordinates for later explorations. The idea of 'world literature' is then articulated through its differences from similar paradigms of transnational, postnational and comparative literature. An overview of key theoretical positions in contemporary studies of world literature is given on the basis of the threefold definition of world literature in the work of David Damrosch, its methodological implications in the work of Franco Moretti, and the concept of 'international literary field' in the work of Pascale Casanova. In the final part of the paper, the concept of world literature is problematized from the perspective of the world literary periphery.

[18]

Dean Duda

/Filozofski fakultet u Zagrebu, Odsjek za komparativnu književnost/

Uz Löwenthalovu sociologiju književnosti

Tema je vezana uz sociologiju književnosti/umjetnosti odnosno marksističku književnu kritiku, što je, ako je vjerovati Eagletonovu predgovoru drugom (postsocijalističkom) izdanju knjige *Marxism and Literary Criticism* (2002), uvelike jedno te isto, podudarno polje. Namjera je uputiti na neke stare i vrijedne smjernice koje su u međuvremenu nestale iz književno-analitičkog diskurza ili pak tinjaju na njegovoj margini. U tom smislu će se posebna pozornost posvetiti

nekim idejama Lea Löwenthala i suvremenoj artikulaciji književnog polja kako bi se naznačile promjene koje su u međuvremenu zahvatile književnost, kao i proučavanje književnosti.

/Some Thoughts On Löwenthal's Sociology of Literature

In view of the considerable overlap that—according at any rate to Eagleton's foreword to the second (post-socialist) edition of his *Marxism and Literary Criticism* (2002)—obtains between the sociology of literature/art and Marxist literary criticism, the paper aims to call attention to certain olden yet valuable cynosures that have all but disappeared from literary-analytical discourse, smouldering at its margins. Particular attention will be paid to the perspective that notions put forth by Leo Löwenthal can provide on the changes to which both the study of literature and literature itself have been subjected to in the meantime. The aim of this is to show that a critical account in terms germane to the literary field can facilitate a more apt appraisal of its current articulation.